

**Beslisnota I - Aanpak langetermijnbeleid
Oekraïense ontheemden**

DOEK, ACMS-OEK, MCMS-OEK

**Programma Directoraat-
Generaal Oekraïense
Ontheemden**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.Rijksoverheid.nl/jenv

Contactpersoon

Datum
7 december 2022

Ons kenmerk
4379205

nota

Aanpak langetermijnbeleid
Oekraïense ontheemden

1. Aanleiding

Op Europees niveau is de tijdelijke bescherming van ontheemden uit Oekraïne verlengd tot 4 maart 2024 en nadere verlenging met nog een jaar is mogelijk. Na het eindigen van de tijdelijke bescherming is sprake van overgangstermijn, waardoor opvang van Oekraïners in ieder geval nog tot medio 2024 zal duren. Opvang tot medio 2025 of langer kan ook niet op voorhand worden uitgesloten.

Ook de ontwikkelingen in de oorlog, de mate van destructie in Oekraïne en de situatie in omliggende landen geven geen aanleiding om te veronderstellen dat Oekraïners op korte termijn zullen terugkeren. Deze analyse is de afgelopen periode alleen maar bevestigd, zo concluderen ook de maandelijkse Early-Warning-rapportages van november en december, die Clingendael in opdracht van DG OEK heeft opgeleverd. De verwachting is dat het aantal ontheemden dat in Nederland bescherming nodig heeft, de aankomende periode gestaag zal blijven doorgroeien, maar er wordt gezien de onzekerheden rekening gehouden met diverse scenario's.

De opvang van Oekraïners was, kort na de Russische invasie, oorspronkelijk ingericht op kortdurende opvang, maar inmiddels is dus duidelijk dat opvang minder tijdelijk is. Gezien dit gewijzigde uitgangspunt is u geadviseerd een duidelijke integrale beleidsvisie te kiezen die hierbij aansluit. Eerder is dit reeds besproken in de MCMS van 11 oktober en toen heeft u gekozen voor de uitgangspunten participatie en zelfredzaamheid voor het langetermijnbeleid ten opzichte van ontheemden uit Oekraïne. Ook heeft u gevraagd om ambtelijk plannen van aanpak voor te bereiden om dit nader vorm te geven en heeft u de Kamer toegezegd om hen nog dit najaar verder te informeren.

2. Gevraagd besluit

- Gaat u akkoord met de hieronder genoemde kernpunten op de verschillende beleidsterreinen?
 - *Taalverwerving*: U wordt gevraagd om akkoord te gaan met de positionering van taal als overkoepelend belang voor de participatie en zelfredzaamheid van ontheemden uit Oekraïne. Tevens wordt u gevraagd om akkoord te gaan met het uitwerken en uitvoeren van een plan om alle volwassen ontheemden uit Oekraïne taalverwerving aan te bieden onder in de nota

geschetste voorwaarden. Hiervoor wordt gevraagd om generale dekking van indicatief € 30 miljoen. Na de MCMS-OEK heeft contact plaatsgevonden tussen de betrokken departementen en MFIN, dit heeft nog niet geleid tot overeenstemming.

- *Opvang*: U wordt verzocht in te stemmen met een nader onderzoek naar de wijze waarop een aangepaste Bekostigingsregeling opvang Ontheemden Oekraïne (BooO) kan bijdragen aan het realiseren van meer duurzame vormen van opvang.
- *Onderwijs*: U wordt gevraagd om in te stemmen het door OCW voorgestelde maatregelenpakket (zie hieronder).
- *Zorg*: U wordt gevraagd in te stemmen met het voortzetten van vergoeding van medische zorg via de RMO t/m Q2 2023, en in het kader van de meerkostenregeling gemeentelijke zorg in te stemmen met het doen van onderzoek naar werkelijke kosten die gemeenten maken.
- *Arbeidsparticipatie, verstrekkingen*: U wordt gevraagd akkoord te gaan met de voorgestelde richtingen en het nader onderzoeken daarvan in Q1 2023.
- *Verblijfsrecht, terugkeer*: U wordt gevraagd akkoord te gaan in te stemmen met nader verdiepend onderzoek naar de beleidsopties voor verblijfsrecht in de eerste helft van 2023 evenals het uitwerken van het ondersteunen van vrijwillige terugkeer.
- Gaat u akkoord met het informeren van de Kamer over de stand van zaken middels de verzamelbrief?

3. Kern van het voorstel

Participatie en zelfredzaamheid als uitgangspunten vormen een integrale aanpak waar aandacht is voor verschillende kanten:

- *Participatie*: Ontheemden worden ondersteund om maximaal mee te doen in Nederland. We zetten consistent in op optimale arbeidsparticipatie, onderwijsdeelname en maatschappelijke participatie.
- *Zelfredzaamheid*: Door optimaal mee te doen leveren ontheemden ook zoveel mogelijk een bijdrage aan de samenleving. Van Oekraïners wordt verwacht dat zij zoveel mogelijk aan de slag gaan, bijvoorbeeld ook in tekortsectoren, en dat ze ook een financiële bijdrage leveren, bijvoorbeeld door een eigen bijdrage aan de opvang.

Deze uitgangspunten hebben geleid tot de volgende ambtelijke adviezen en voorstellen, ingebracht door de verschillende betrokken departementen. De verschillende plannen van aanpak zijn ambtelijk gezamenlijk integraal bekeken en gewogen.

3.1 Opvang

Nu de opvang van ontheemden langer voortduurt is het van belang dat ontheemden opgevangen worden op locaties die bijdragen aan participatie en zelfredzaamheid. Hierbij kan gedacht worden aan locaties waar men de beschikking heeft over eigen faciliteiten en zoveel mogelijk zelfstandig kan wonen. Om gemeenten hierbij te ondersteunen wordt nader verkend op welke wijze de bekostiging van de opvang hieraan kan bijdragen. Bijvoorbeeld door investeringen mogelijk te maken met een horizon langer dan 2 jaar. Naast

bekostiging zijn er ook andere mogelijke obstakels, waarvoor zal worden verkend op welke wijze gemeenten kunnen worden ondersteund.

Kernpunt:

- Door de mogelijkheden te onderzoeken om de gemeenten te ondersteunen bij het realiseren van meer duurzame vormen van opvang die langduriger ingezet kunnen worden, kan ook op de langere termijn passende opvang voor ontheemden geboden worden. Hiervoor is het nodig een nadere verkenning te doen naar welke aanpassingen nodig zijn in de bekostiging en andere randvoorwaarden om hieraan bij te dragen. De uitvoerbaarheid wordt hierbij ook meegenomen.

3.2 Verstrekkingen

Voor de betaalbaarheid en uitlegbaarheid is van belang dat ontheemden die een inkomen hebben zoveel mogelijk zelf meebetalen aan opvang. Daarom wordt uitgewerkt of en hoe in een volgende herziening van de Regeling opvang ontheemden Oekraïne (RooO) een verplichte eigen bijdrage kan worden geregeld die uitvoerbaar is voor gemeenten. De juridische basis in de nog te behandelen tijdelijke wet is daarvoor een randvoorwaarde, evenals uitvoerbaarheid.

Kernpunt

- De uitvoerbaarheid en uitwerking van een eigen bijdrage in de RooO moet nog goed worden uitgezocht. Dit wordt begin 2023 onderzocht en dan voorgelegd voor besluitvorming.

3.3 Arbeidsparticipatie

Om optimaal te kunnen participeren in de samenleving en zelfredzaamheid te bevorderen is gewenst dat Oekraïners waar mogelijk op hun eigen niveau kunnen werken en passend werk vinden, bij voorkeur in sectoren aansluitend bij de opleidingsachtergrond. Het Ministerie van SZW zet in op arbeidsmarktparticipatie en op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van Oekraïense ontheemden. Daarbij wordt ook de wenselijkheid en de haalbaarheid om ontheemden nader te ondersteunen als het gaat om maatschappelijke oriëntatie en aan werk gerelateerde vormen van taalondersteuning meegenomen. Hiervoor zijn een aantal beleidsopties in kaart gebracht die in Q1 van 2023 nader worden uitgewerkt en bekeken door het ministerie van SZW.

Kernpunt

- Aanvullende maatregelen voor arbeidsmarktparticipatie en op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van Oekraïense ontheemden worden samen met werkgevers, gemeenten en ontheemden zelf in Q1 nader uitgewerkt en geanalyseerd.

3.4 Onderwijs

Goed onderwijs is van belang ongeacht de (toekomstige) verblijfplaats van kinderen en jongeren. Zij moeten immers hun ontwikkeling optimaal kunnen voortzetten en ook als zij terugkeren naar Oekraïne, is het van belang dat zij zo min mogelijk achterstanden hebben opgelopen. Blijven zij in Nederland, dan moeten zij in staat worden gesteld om zo goed mogelijk door te stromen en te kunnen participeren in de samenleving. OCW zet in op het maken van een kwaliteitsslag in het beschikbare nieuwkomersonderwijs aan Oekraïense kinderen, waaronder in het bijzonder de tijdelijke onderwijsvoorzieningen (tov's) en we

faciliteren doorstroom van leerlingen naar een Nederlandse school of mbo/ho-instelling. Het ministerie van OCW heeft hiervoor diverse maatregelen uitgewerkt.

Kernpunten

- Maatregelen om krapte op de onderwijsarbeidsmarkt en tekort aan NT2-leraren aan te pakken door onder andere het stimuleren van de inzet van leraren uit Oekraïne.
- Maatregelen gericht op de doorstroom van Oekraïense leerlingen in primair en voortgezet onderwijs om hen zo snel mogelijk een volledig onderwijsaanbod te bieden.
- Maatregelen gericht op communicatie- en informatievoorziening aan scholen, gemeenten en ouders.
- Begin 2023 start een evaluatieprogramma waarin in ieder geval aandacht is voor de effecten van de tov in de praktijk en leerwinsten voor structurele oplossingen.
- Maatregelen om instroom van Oekraïense studenten via de bestaande routes in het mbo of het ho te faciliteren.

3.5 Zorg

Op het gebied van zorg zijn plannen uitgewerkt ten aanzien van de vergoeding van medische zorg en de verzekeringsplicht voor werkende ontheemden en maatschappelijke zorg en ondersteuning door gemeenten (op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning, de Jeugdwet en de Wet publieke gezondheid). Voor de Wet publieke gezondheid gaat het om de uitvoering van het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg, het Rijksvaccinatieprogramma en het Prenataal huisbezoek door gemeenten.

Tenslotte wordt voorgesteld om een nadere analyse uit te voeren van de werkelijke gemeentelijke zorgkosten per ontheemde, hoe deze kosten zich zullen ontwikkelen en in hoeverre deze kosten evenredig verdeeld zijn over de gemeenten. Ook wordt er gekeken naar het werkelijke gebruik van geïndiceerde zorg bij ontheemden. Uitkomsten van keuzes op andere domeinen (verblijfstatus, huisvesting) kunnen gevolgen hebben voor de (druk op de) zorg. Afhankelijk van besluiten terzake en de uitwerking van deze plannen van aanpak, zal worden gezien of aanvullend beleid noodzakelijk is.

Kernpunten

- Voorgesteld wordt dat de verzekeringsplicht voor werkende ontheemden ook na 1 maart 2023 (expiratie besluit) niet wordt gehandhaafd en dat de medische zorgkosten via de Regeling Medische zorg Ontheemden uit Oekraïne (RMO) blijft lopen voor **alle** ontheemden t/m Q2 2023. De overgang naar de zorgverzekering loopt mee in het verblijfsrechtelijke vraagstuk.

3.6 Verblijfsrecht

Het ministerie van J&V heeft een eerste verkenning uitgevoerd van richtingen en overwegingen rondom de verblijfsrechtelijke situatie na afloop van de tijdelijke bescherming. Dit is nog niet afgerond en vraagt verdiepend onderzoek in de eerste helft van 2023. Overwegingen hierbij zijn onder andere de grote druk op de uitvoering die bij IND en andere partijen zou kunnen ontstaan als de tijdelijke bescherming afloopt en de ontheemden het reguliere asielstelsel in zouden stromen. Dat is namelijk in redelijkheid niet uitvoerbaar.

Kernpunt:

- In de eerste helft van 2023 wordt vanuit J&V met andere betrokken organisaties en departementen een diepgaande verkenning uitgevoerd naar de beleidsopties en de gevolgen daarvan.

3.7 Voorbereiding op terugkeer

Gezien de huidige situatie in Oekraïne zijn er op dit moment nog geen concrete keuzes op het gebied van terugkeer aan de orde. Wel is het van belang vast in de loop van 2023 voorbereidingen te treffen op dit vlak, ook afhankelijk van de ontwikkelingen.

Kernpunt:

- In de eerste helft van 2023 wordt door J&V richtingen uitgewerkt rondom inzet op terugkeer. Het vrijblijvend verkennen van de vervolgstappen voor het vormen van terugkeerondersteunende programma's wordt hierin meegenomen.

4. Financiële overwegingen

Dit voorjaar zal het kabinet, zoals aangekondigd in de Miljoenennota 2023, een integrale weging maken over het verlengen en/of wijzigen van de regelingen voor ontheemden uit Oekraïne en evt. nieuwe regelingen en de dekking hiervan. Ambtelijk is een proces uitgedacht om in beginsel twee keer per jaar, ten behoeve van de Voorjaarsnota en de Miljoenennota, de aantallen ontheemden waar rekening mee wordt gehouden en de (termijnen van de) regelingen herijken. In voorbereiding hierop worden er verschillende scenario's uitgewerkt. Op deze wijze kan er meer (budgettaire) voorspelbaarheid en consistentie in de aanpak komen.

5. Besluitvorming in Europese context

Het is uiteraard van belang om bij de besluitvorming ten aanzien van het langetermijnbeleid rekening te houden met de internationale context. Daarom nemen we waar dat nodig en mogelijk is ontwikkelingen in zowel Brussel als in relevante EU-lidstaten mee in het opstellen van nadere uitwerking van de plannen. Hier zal bijvoorbeeld nadrukkelijk aandacht aan worden besteed in het kader van het onderwerp verblijfsrecht, om te zorgen dat de oplossingen die in Nederland worden gezocht aansluiten bij ontwikkelingen in omliggende lidstaten en in de EU. Maar het incorporeren van de internationale context in nationale besluitvorming is ook voor de overige onderwerpen die in deze nota genoemd worden relevant en de betreffende penvoerders wordt dan ook gevraagd in het uitwerken van het beleid dit zoveel als nodig en mogelijk mee te nemen. Bij het vaststellen van de uitgangspunten participatie en zelfredzaamheid in de MCMS van oktober is ook reeds de situatie in omringende landen betrokken. Uit een uitvraag die toen is gedaan bleek namelijk dat Vlaanderen en Duitsland ook al op verschillende manieren inzetten op maatregelen als toegang tot maatschappelijke oriëntatie of inburgering en taal.

6. Communicatie

De geschetste aanpak richt zich enerzijds op heldere communicatie en zoveel mogelijk draagvlak. Bij accordering wordt tevens de voorgestelde passage voor de verzamelbrief Oekraïne verstuurd. Voorts wordt een persbericht uitgebracht met deze lijn en worden Q&A's opgesteld. Streven is om zowel ontheemden als de

maatschappij mee te nemen in het hierboven gestelde beleidslijnen, voor zover mogelijk.

7. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

7.1 Toelichting

De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Voor het overige bevat deze nota geen informatie die niet openbaar gemaakt kan worden.

**Programma Directoraat-
Generaal Oekraïense
Ontheemden**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.Rijksoverheid.nl/jenv

Datum
8 december 2022

Ons kenmerk
4379205

Beslisnota II - Aanpak langetermijnbeleid

Aanpak langetermijnbeleid

1. Aanleiding

JenV wil voor haar partners voorspelbaar en helder zijn in de opgave rondom de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Daarom sturen we een brief naar de gemeentes en Veiligheidsregio's waarin we toelichten hoe we vanaf nu omgaan met prognoses en aantallen.

Tevens zien we nog steeds een gestage instroom van ontheemden uit Oekraïne. Om de gemeentes tijdig voor te bereiden, verhogen we nu de opgave voor de GOO naar 90.000 plekken per 1 juli 2023.

De inhoud van deze brief is op 28 november jl. ook besproken tijdens het Veiligheidsberaad aan de hand van bijgevoegde presentatie 'opvang Oekraïners lange termijn'.

2. Geadviseerd besluit

Akkoord met verzenden bijgaande brief.

3. Kernpunten

- In brief wordt een systematiek uitgelegd voor het vaststellen van een heldere en voorspelbare opgave voor het aantal benodigde plekken GOO.
- Dit gebeurt op basis van een prognosemodel voor de instroom en uitstroom van ontheemden uit Oekraïne. Aan een nieuw prognosemodel wordt op dit moment gewerkt. Elke twee maanden zal in het DOEK op basis van de prognose worden gezien of de opgave voor de GOO moet worden aangepast. Er wordt rekening gehouden met een voorbereidingstijd van zes maanden.
- Op basis van huidige instroomcijfers (instroom van netto 700 plekken per week) is de verwachting dat er op 1 juli 2023 90.000 GOO plekken nodig zijn. Gemeenten en VR's worden in de brief gevraagd gefaseerd op de schalen.
- In de brief wordt nadruk gelegd op maximale ondersteuning vanuit het Rijk bij deze opgave. Dit gebeurt zowel financieel (bijv. geldt de bekostigingsregeling ook voor deze aanvullende plekken) als met maatregelen om druk op voorzieningen (onderwijs, zorg, werk/sociaal domein) te verminderen.

4. Toelichting

4.1 Politieke context

Onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming van de Europese Commissie is afgesproken dat de lidstaten ontheemden uit Oekraïne onderdak bieden. De richtlijn wordt gesteund door het kabinet. Opschaling van het aantal GOO-plekken is noodzakelijk om aan de afspraken te blijven voldoen.

4.2 Financiële overwegingen

De opschaling van de GOO betekent een grotere compensatie aan de gemeentes. Financiële besluitvorming hierover volgt bij Voorjaarsnota.

